

TÜRK EDEBİYATINDA EROTİZM TEMASI ÜZERİNE

Yard. Doç. Dr. Hulusi Geçgel

Türkçe Sözlük'te erotizm sözcüğü karşılığı olarak, "kösnüllük, şehvaniyet"; kösnüllük karşılığı da, "cinsel uyarılara karşı aşırı duyarlık gösterme durumu, erotizm" açıklaması yer almaktadır.

Erotizm, cinsel aşk tutkusunu anlatan bir kavramdır. Salt bedensel bir tutkuyu değil, bunun aşkla, iki karşı cinsin bütünleşme isteğiyle bileşimini dile getirir. Bu anlamda insanların cinsel aşka yönelmiş duygusal-ruhsal tutum ve davranışlarının bütününe kapsar. Cinsel içgüdünün doyurulması, cinsel nesne aracılığıyla cinsel gerilimin giderilmesi biçiminde tanımlanabilecek ve sonuçta doğanın üreme amacına yönelik cinsel birleşme erotizm kavramı içinde düşünülemez. Bu, biyolojik-fizyolojik bir olgudur.

Dünya edebiyatında **Boccacio**'nun **Decameron**, **Laclos**'un **Tehlikeli Alâkalar**, **D. H. Lawrence**'in **Lady Chatterley'in Sevgilisi** adlı yapıtları erotik edebiyatın bayağılaşmayan başyapıtları arasındadır. Çağdaş yazarlardan **Henry Miller**'in yapıtları da, kimi yanlarıyla tiksindirici, aşırı biçimde açık saçık bulunsa bile, erotik edebiyatın başarılı örneklerindedir (Özkırımlı, 1990: 453).

Düşünce, duygu, olay ve hayalleri güzel ve etkili bir biçimde anlatan edebiyat sanatı, hayatın her alanını olduğu gibi, cinsel duygulanımları, cinsel istek ve tutkuları ve cinsel eylemi de yapıtlarda işlemiştir. Erotizm, sadece bedensel bir eyleme ve kaba saba anlatıma indirgenmediğinde, kadın-erkek ilişkileri açısından her dönemde edebiyatın ana konularından biri olma özelliğini sürdürecektir.

Cinsellik, açık saçıklık konusundaki anlayışlar toplumdan topluma, çağdan çağa toplumsal gelişime koşut olarak değişmekte, bir toplumda, bir çağda sıkı sıkıya sarılan değerler alt üst olabilmektedir. Günümüz insanı için hiç de açık saçık sayılmayan **Decameron**'un ya da sözü edilen öteki yapıtların, yazıldıkları dönemde büyük tepkilerle karşılanmaları, giderek yasaklanmaları bunun kanıtıdır. Erotik edebiyatta kalıcı olabilmenin koşulu, gerçekliğin sanatsal bir biçimde sunulabilmesidir.

Türk dilinin en eski sözlüğü olan **Divanü Lugat'it Türk**'te sözcüklerin açıklanması sırasında verilen pek çok örnek cümle, atasözü ve şiirde cinsellikle ilgili sözcükler açık açık anılmakla birlikte, Türklerin cinsellikle ilgili sözcükleri uluorta kullanmadıkları, toplulukta söyleyen olursa yadırgadıkları öğrenilmektedir. Bu anlayış edebiyatı da etkilemiştir. Nitekim **Divan**'daki şiir örnekleri arasında sevgiyi, sevgiliyi konu alanlarda cinsel ilişkiye kadar açılan bir anlatımdan kaçınıldığı, utandırıcı olmaktan uzak kalındığı görülmektedir (Özkırımlı, 1990: 291).

İslâmiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatı evresinde, şiirde olduğu gibi destanlarda da cinsellik açık saçıklıktan uzak biçimlerde ele alınmıştır. Kahramanların özel yaşamlarıyla ilgili ayrıntılara girilmediğinden, töreye uygun olarak kadın-erkek ilişkilerinde şehvete yol açacak bir anlatımdan uzak kalınmıştır. Edebiyatımızın İslâmiyet'in kabulünden sonraki evresinde ise, bu kez din etkisi kendisini göstermiş, edebiyata yansıyan kadın-erkek ilişkileri, genel olarak İslâm değer yargılarının izlerini taşımıştır.

Kadının toplum yaşayışından uzak olduğu bu dönemde, hammamiye’lerde hamamlarda rastlanan güzel delikanlılar betimlenmiş, onlara duyulan cinsel istek şiirleştirilmiştir.

Divan edebiyatının en yaygın nazım biçimlerinden biri olan “gazel”, Arapça’da “kadınlarla âşıkane sohbet” anlamına gelmektedir. Sevgiliye duyulan özlemi, aşkın acılarını dile getiren bu şiirlerde, soyut bir sevgiliden söz edildiğinden, ten hazları anlatılmamıştır.

Mesnevilerde ise, bu tutumun dışına çıkıldığı görülmektedir. Genellikle kadın ve erkek kahramanlarının adlarıyla anılan bu türde, kadın güzelliğinin betimlenişine, içki ve eğlence meclislerinin anlatımına, sevişme sahnelerine, hatta zıfâf gecelerine yer verilir. Kimi örneklerde divan şiirinin ortak özelliklerine uyularak gerçeklikten uzaklaşıldığı, anlatılanların tıpkı bir minyatür gibi doğallıktan uzak olduğu görülürse de, sevgililerin sevişmelerini dile getiren açık saçık bölümlere sık olarak rastlanır (Özkırımlı, 1990: 291).

Halk edebiyatında ise, sevgili divan şiirinde olduğu gibi yalnızca soyut bir varlık olarak ele alınmamış; şiir, türkü, mani, masal ve halk hikâyelerinde sevgilinin güzelliği yanında ona yakınlaşmak, baş başa kalmak, sarılıp yatmak, birlikte olmak arzusu açıkça dile getirilmiştir:

*Dadaloğlu'm der ki be ne yapayım
Hangi din hak ise ona tapayım
Eğil de bir al yanaktan öpeyim
Beri dur da nazlı dilber beri dur
(Dadaloğlu)*

*Güzel, ben seni isterim
Seni koynumda beslerim
Yüzünü, güzel, göreyim
Zülûfün kara değil mi
(Karacaoğlan)*

*Ölüm dedikleri gelmez aynıma
Sıva ak kolların dola boynuma
Soyunup eğnimi girsem koynuna
Sabah oldu diye kandırma beni
(Öksüz Aşık)*

*Serbesti'nin nur dökülür yüzünden
Konuştukça dür dökülür sözünden
Bu yüzden o yüzden gözünden
Dilinden dışından dudağından öp
(Serbestî)*

Osmanlı devleti yöneticileri, XVIII. Yüzyılın hemen başlarından itibaren (Lale Devri) Batı medeniyetiyle daha yakın temasa geçmişler, 1839’da ilân edilen Tanzimat Fermanı’yla da bunu siyasî ve hukukî boyuta taşımışlardır. Millet hayatında yaşanan bu medeniyet değişimi, etkisini bir süre sonra toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi, edebiyatta da göstermiş, Türk edebiyatı Batı etkisinde bir gelişim içine girmiştir. 1860’ta Tasvir-i Efkâr gazetesiyile birlikte edebiyatımızın ilk Batılı örneklerinin görüldüğü bu dönem, edebiyat tarihimizde “Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı” adıyla yer almıştır.

Batı edebiyatından çevrilen roman, hikâye, şiir vb. türde eserlerle ve özellikle de Batı’dan gelen tiyatro kumpanyaları aracılığıyla “Avrupalı” yaşam tarzı yakından tanınmaya

başlanmıştır. Hemen her alanda Batı'nın taklit edildiği bu dönemde, hayata ve insana bakış açısı da değişmiş, kadın-erkek ilişkileri de yeni yaşam biçimine göre değişmeye başlamıştır.

XX. yüzyıl, Batı ülkelerinde cinsel sorunların serbestçe tartışıldığı bir dönemdir. Ancak, Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının ilk evresi olan Tanzimat döneminde, kadın-erkek ilişkileri, cinsellik gibi konu ya da temalar sanatçılarımızın ilgisini pek çekmemiştir. Yeni edebiyatın Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal gibi öncü sanatçıları, “toplum için sanat” ilkesini savunmuşlar ve şiirlerinde “hak, adalet, kanun, meşrutiyet, vatan, millet” gibi yeni temaları işlemeyi tercih etmişlerdir. Batılı anlamda ilk örnekleri verilen hikâye ve romanlarda ise, daha çok “yanlış Batılılaşma, esaret, görücü usulüyle evlenmenin sakıncaları, mirasyedi tiplerin eleştirisi” gibi temalar işlenmiş ve toplumu edebiyat aracılığıyla eğitime çabası ön planda tutulmuştur. Bu hikâye ve romanlardaki kadın-erkek ilişkileri, cinsel aşk ya da şehvet ekseninde değil, şefkat duygusu çerçevesinde ele alınmıştır.

İkinci Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte, düşünce hayatında olduğu gibi edebiyat alanında da bir serbestlik ve hareketlilik başlamıştır. Şehabettin Süleyman, bu dönemde kaleme aldığı “Çıkılmaz Sokak” adlı oyunda kadınlar arasındaki eşcinselliği, seviciliği bir toplumsal sorun olarak cesaretle ele almıştır.

Özkırımlı (1990: 296)'ya göre, millî edebiyat şairleri dilde, anlatımda açık ve anlaşılır bir şiir oluştururken sevgiliyi de kendilerinden öncekilere göre daha gerçekçi biçimde anlatmışlardır. Akımın Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon gibi temsilcileri sevgilinin saçlarını, dudaklarını, öpüp okşamaktan, belini sarmaktan serbestçe söz eden uçarı bir şehvetle yüklü şiirler yazmışlardır. Ancak kuşağın asıl karakteristik temsilcisi Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. Onun şiirinde tutkulu sevgiler, heyecanlar, kıskançlıklar geniş biçimde yer alır. Şehveti dile getiren tanımlamalar yapılır ve buna uygun imgeler kullanılır.

Modern Türk şiirinin en önemli isimlerinden biri olan Yahya Kemal, “Vuslat” adlı şiirinde sevişmeyi, cinsel birleşmeyi anlatır:

*Bir uykuyu cananla beraber uyuyanlar,
Varlıkta bütün zevki o cennette duyanlar,
Dünyayı unutmuş bulunurken o sular da,
-Zalim saat ihmal edilen vakti çalar da-
Bir an uyanırlarsa leziz uykularından,
Baştan başa, her yer kesilir kapkara zindan.
Bir faciadır böyle bir âlemde uyanmak,
Günden güne hicranla bunalmış gibi yanmak.
Ey talih! Ölümünden de beterdir bu karanlık;
Ey aşk! O gönüller sana mal oldular artık;
Ey vuslat! O âşıkları efsununa ram et!
Ey tatlı ve ulvi gece! Yıllarca devam et!*

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı, çağdaş ve demokratik bir ortamda sanatçıların her konuyu rahatlıkla ele alabildikleri bir süreci ifade etmektedir. Sanatçıların her türden eserlerinde serbestçe tartıştıkları konular arasında cinsel sorunlar da yer almaktadır. Cinsel aşk temasını çok sayıda sanatçı ele aldığından, bu yazının sınırları içinde kapsamlı bir değerlendirme yapmak oldukça güçtür. Bu nedenle, konuyu Cumhuriyet dönemi şiirimizin önde gelen temsilcilerinden birkaçının en tanınmış eserleriyle örneklendirmek bu çalışma kapsamında yeterli olacaktır.

Verlaine, Baudelaire gibi sembolist sanatçıları izleyen Ahmet Muhip Dıranas, sanat yaşamı boyunca şiirinin ses ve biçim yapısı üzerinde mükemmele ulaşma çabası içinde olmuştur. Ona göre biçim, “içine yük yüklenen bir gemi”dir. Geleneksel şiirimizin biçim

özellikleriyle Batılı modernist akımların sentezinden kendine özgü bir biçim yaratmasını bilmiştir. Şiirlerinde toplumsal konulardan çok; aşk, doğa, mutluluk gibi bireysel duyguları işlemiştir.

Dranas'ın en tanınmış şiirleri arasında yer alan "Fahriye Abla", erotik şiirimizin en güzel örneklerinden biridir:

*Önce upuzun, sonra kesik saçın vardı;
Tenin buğdaysı, boyun bir başak kadardı;
İçini gıcıklardı bütün erkeklerin,
Altın bileziklerle dolu bileklerin.
Açılırdı rüzgârda kısa eteklerin;
Açık saçık şarkılar söyledin en fazla,
Ne çapkın komşumuzdun sen, Fahriye abla!*

1934'ten sonra geçirdiği fikir inkılabıyla birlikte, şiiri "mutlak hakikati arama" sanatı olarak nitelendiren Necip Fâzıl Kısakürek, bu tarihten önce yazdığı şiirlerinde kadın, sevgi ve aşk temalarını da işlemiştir. "Kadın Bacakları" şiirinde, cinsel istek uyandıran bir organ olarak bacaklar başlı başına şiir konusu yapılmıştır:

*Her kadının bastığı yerde sanki kalbim var
Kalbim ki vahşi bir zevk alır ezilişinden.
Bir kadının içinden ağlayışı, gülüşü,
Gözlerinden ziyade bacaklarına yakın.
Bir lisandır onların duruşu, bükülüğü;
Kadınlar! Onlar varken konuşmayınız sakın.*

Edebiyatımızda "Bayrak Şairi" olarak tanınan Arif Nihat Asya, tarihimizin şanlı sayfalarını şiirleştirdiği eserleri yanında, Rubai türünün modern edebiyatımızda önemli isimlerinden biri olarak da kabul edilir. "Sen" şiirinde, çok farklı bir temayla karşımıza çıkar:

*Koku, tad, sıcak... sende her aradığım vardı:
Seni soğuk bulanlar, ısıtamayanlardı*

Arkadaşlarıyla birlikte gerçekleştirdiği açılımlarla şiirimizde "Garip" hareketini başlatan Orhan Veli, birçok şiirinde cinsel aşkı dile getirmiştir:

SÖZ

*Aynada başka güzelsin
Yatakta başka
Aldırma söz olur diye
Tak takıştır, sür sürüştür
İnadına gel
Piyasa vakti muhallebiciye
Söz olurmuş,
Olsun.
Dostum değil misin?*

SERESERPE

*Uzanıp yatıvermiş sereserpe
Entarisi sıyrılmış hafiften;
Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;
Bir eliyle de göğsünü tutmuş,
İçinde kötülüğü yok, biliyorum;*

*Yok, benim de yok ama...
Olmaz ki!
Böyle de yatılmaz ki!*

İlk örnekleri 1954'te ortaya çıkan ve 1965 yılına kadar dönemin hâkim şiir anlayışını temsil eden İkinci Yeni, Toplumcu Gerçekçilik'in tersine, şiirde toplumun yerine bireyi koymuştur. Şiirin odağına yerleşen birey, bilimsel gelişmeler ve teknolojik buluşlar sonucunda şaşırıp kalan ve sosyo-ekonomik ilişkiler içinde alt üst olan kent insanıdır. Yeni şiir, kalabalık kentler içinde yaşayan; ama, hem diğer insanlarla hem de kendisiyle “yabancılaşan” bireyin şiiridir.

Sanayileşmenin bir ürünü olan kent insanı, bütün iç dünyasıyla şiirin konusu haline gelmiştir. İkinci Yeni şairleri, modern insanın yaşamında, aşk duygusundan ziyade cinselliği öne çıkarmışlardır.

Ece Ayhan, ilk şiirini yayımladığı 1954'ten bu yana İkinci Yeni içinde yer almış ve gerek şiirleriyle, gerekse yazılarıyla bu şiir anlayışının oluşmasında ve gelişmesinde önemli katkıları bulunmuş bir sanatçıdır.

Şiirinin gerçek kaynağının “döküntüler, dışta bırakılanlar, düşürülenler, hal ve gidişi sıfır olanlar, yasaklananlar” olduğunu söyleyen Ece Ayhan (1996: 75), şiirlerinde hayat kadınlarına ve insan yapısının ayrılmaz bir ögesi olarak gördüğü cinselliğe çok sık yer vermiştir.

“Dışta bırakılanların, hal ve gidişi sıfır olanların, yasaklananların” şiirini yazdığını söyleyen sanatçı, Cumhuriyet'e bir de bir hayat kadını olan “Çanakkaleli Melâhat”ın gözüyle bakılması gerektiğini savunur. Ona göre “Melâhat”, devletin karşısında olmadığı gibi içinde de olmayan “sivil” bir kahramandır. Türkiye’de sivil tarihin anlatılmasına daha çok siyasal partilerden ya da derneklerden başlanmaktadır. Oysaki, Çanakkaleli Melâhat’tan bakılırsa, sivil tarih daha iyi anlatılabilecektir:

Çanakkaleli Melâhat, bir bakıma, Halide Edip'ten daha değerli bana göre. Fakir anasımış, ismi öyle geçiyor halk arasında. O da bir kahraman. Ben kamerayı Çanakkaleli Melâhat'ın omuzuna koyuyorum. Oradan bakıyorum. Hakiki ve doğru. En güzel şiirler kötülükten çıkar (1995: 33).

“Melâhat Geçilmez” şiirinin başlığı, aynı zamanda “Çanakkale geçilmez” sloganına da bir göndermedir:

MELÂHAT GEÇİLMEZ

- 1. Gazetelerde ak kara bir resmi otuz yıllık. Arkasında mülki taksimatlı bir harita. Komiserin odasında ağırlanmış.*
- 2. Ve imparatoriçeliğinde bir vesikalık. Tombalacı Ceylan renkli çekmiş. Delikleri balmumuyla örterler.*
- 3. Gönderilen çelenklerde 'Geçilmez' yazılmıştı soyağacı. Küçük harflerle de 'fuhşun anısına'.*
- 4. Çanakkaleli Melâhat'in törenine polis bandosu da katılmıştır.*

Ece Ayhan, her ne kadar cinselliği hayatın ayrılmaz bir parçası olarak görse de, şiirlerinde daha çok, “normalin” dışında bir cinselliği işlemiştir. Ele aldığı her konuya aykırı bir yaklaşımda bulunan sanatçı, cinselliğe de bu şekilde yaklaşmaktadır. Özellikle *Ortodoksluklar* kitabında, bulanık görüntüler halinde verilen eşcinselliğin birtakım semboller arkasına gizlendiği görülmektedir:

“Şamdan olacağım diyedir bağıryordu bir oğlan. Küçürek ve övünçsüz horozuyla.”

Ortodoksluklar’ın daha ilk şiirinde, normal dışı cinsellik kendisini göstermektedir:

“... Sakal ve bıyık da bıraktığı. Dönmez bir sapkının. Üzerine bir dedikodu. Yaklaşmaz kadınlara buyrulduğu gibi. Kışkırtır kuşkuları.

... Yinelediği bir sözcük kezlerce: Erselik!”

Şiirde geçen “sapkı” sözcüğü, “bir görevin, özellikle fizyolojik bir görevin ters bir yön alması”; “erselik” ise, “kendinde hem erkek, hem de dişilik organları bulunan, hünsa” anlamına gelmektedir. Çift cinsiyet taşıma, onun başka şiirlerinde de görülen bir özelliktir:

“bir kraliçedir oğlum kanatlarını açmış”

Kitapta eşcinselliğe yönelik göndermelerden bazıları şunlardır:

“Kendini doğuruyordu bir cinaedi”

(cinaedi: oğlan)

“Bir zangoç unutamadığı bir cinaediye yeniden kurarken”

Cemal Süreya, şiirlerindeki yeni biçim, içerik ve anlatım özellikleriyle İkinci Yeni şiirinin öncülerinden oldu. İlk şiir kitabı “Üvercinka” ile 1959 Yeditepe Şiir Armağanı’nı kazandı. İkinci Yeni şiirinin en iyi şairlerinden birisi olarak kabul edilir. Şiirlerinin yanı sıra, deneme ve eleştiri türündeki yazılarıyla da tanındı. Ekim 1956 tarihli “A” dergisinde yayımlanan “*Folklor Şiire Düşman*” başlıklı yazısında savunduğu görüşleriyle, yıllarca süren tartışmaların odağında kaldı.

*Üvercinka/ sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor
Böylece bir kere daha boynunlayız sayılı yerlerinden
En uzun boynun bu senin dayanmaya ya da umudu kesmemeye
Laleli'den dünyaya doğru giden bir tramvaydayız
Birden nasıl oluyor sen yüreğimi elliyorsun
Ama nasıl oluyor sen yüreğimi eller ellemez
Sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor
Bütün kara parçalarında
Afrika dahil*

*Aydınca düşünmeyi iyi biliyorsun eksik olma
Yatakta yatmayı bildiğin kadar
Sayın Tanrıya kalsa seninle yatmak günah daha neler*

*Boşunaymış gibi bunca uzaması saçlarının
Ben böyle canlı saç görmedim ömrümde
Her telinin içinde ayrı bir kalp çarpıyor
Bütün kara parçaları için
Afrika dahil*

*Bir kadın canıma mercan sokuyor
Dayanmış ağzıma bir memesini;
Bir tel uzayıp gidiyor saçından
Damağına muhabbetle gömülmüş dişleri*

İkinci Yeni şiirinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Edip Cansever, 1957'de yayımlanan “Yerçekimli Karanfil” kitabıyla 1958 Yeditepe Şiir Armağanı'nı; 1976'da yayımlanan “Ben Ruhi Bey Nasılım” kitabıyla 1977 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü, 1981'de bütün şiirlerini bir araya getiren “Yeniden” adlı kitabıyla da 1982 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü kazandı.

“Yerçekimli Karanfil” başlıklı şiirinde sevgiliye duyulan soyut sevgi ya da aşk duygularının yerini cinsel birleşme alır:

*Görüyorsun ya bir sevdayı büyütüyoruz seninle
Sana değiniyorum, sana ısınıyorum, bu o değil
Bak nasıl, beyaza keser gibisine yedi renk
Birleşiyoruz sessizce*

Sonuç olarak, Türk edebiyatının ilk evrelerinde kadın-erkek ilişkilerinin yüceltilerek daha çok sevgi ve aşk temelinde işlendiği, özellikle XX.yüzyılın hemen başlarından itibaren ise, toplum hayatında yaşanan değişimlere paralel olarak cinsel aşk / erotizm ekseninde ele alındığı söylenebilir. Erotizm teması da, sanata giren her malzeme gibi, sanat sınırları içinde ele alındığı ve işlendiği takdirde, edebî değere sahip ürünlere dönüşebilmektedir. Edebiyatımız, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, bunun güzel örnekleriyle doludur.

Kaynakça

Ece Ayhan (1995): *Aynalı Denemeler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

----- (1996): *Dipyazılar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Özkırımlı, A. (1990): *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Cem Yayınevi, 5. Baskı.